

Põhikooli ühiskonnaõpetuse lõpueksamist 2017

Kristina Rebane
sotsiaالainete peaspetsialist

1. Eksami eesmärgid

Alus: haridus- ja teadusministri määrus nr 54 § 9; vastu võetud 15.12.2015.

Vastavalt määrusele „Tasemetööde ning põhikooli ja gümnaasiumi lõpueksamite ettevalmistamise ja läbiviimise ning eksamitööde koostamise, hindamise ja säilitamise tingimused ja kord ning tasemetööde, ühtsete põhikooli lõpueksamite ja riigieksamite tulemuste analüüsimise tingimused ja kord“ on põhikooli lõpueksami eesmärk hinnata riiklike õppekavade või õpilase õppe aluseks oleva õppekava üldpädevuste, valdkonnapädevuste, läbivate teemade ja III kooliastme õpitulemuste omandatust selleks, et:

- 1) anda õpilasele, vanemale, koolile, kooli pidajale ja riigile võimalikult objektiivset ja võrreldavat tagasisidet õppimise ja õpetamise tulemuslikkusest ning sellest, milline on kooli panus õpilaste edasijõudmisse;
- 2) selgitada, kuidas õppe tulemuslikkus ning kooli panus õpilaste edasijõudmisse on ajas muutunud;
- 3) anda riigile informatsiooni hariduspoliitiliste otsuste tegemiseks;
- 4) toetada riikliku õppekava rakendamist ning suunata eksami sisu ja vormi kaudu õppeprotsessi;
- 5) teha otsus õpilase põhikooli lõpetamise kohta.

2. Eksami korraldus

2017. aasta ühiskonnaõpetuse põhikooli lõpueksam toimus 13. juunil. Eksam oli kirjalik, selle sooritamiseks oli aega 2 tundi ja 30 minutit. Eksamil vaheajaga ei olnud. Eksamiülesannete lahendamise järjekorra sai õpilane ise valida.

Eksamitöö koosnes 16 ülesandest ja arvamusoost. Eksamitöö eest oli võimalik saada 75 punkti. Eksamil said õpilased kasutada Eesti vabariigi põhiseadust.

Eksami koostamise aluseks oli „Põhikooli- ja gümnaasiumi riiklik õppekava“. Eksamitöö ülesanded vastasid ühiskonnaõpetuse ainekavas esitatud põhikooli õpitulemustele. Eksamitöö seotuse kohta õppe- ja kasvatuseesmärkide, õppekava üld- ja valdkonnapädevuste ning läbivate teemadega vaata 2017. aasta põhikooli ühiskonnaõpetuse lõpueksami vastavustabelist õppekavale.

Eksamitöö hinnati koolis SA-s Innove koostatud hindamisjuhendi põhjal.

Tabel 1. Eksamitöö struktuur

Teema	Alateemad	Punktide arv
Ühiskond ja sotsiaalsed suhted	Meedia. Ühiskonna sotsiaalne struktuur. Rahvastikupüramiid. Ühiskonna institutsionaalne struktuur.	18
Riik ja valitsemine	Noored ja poliitilised õigused. Vabariigi President. Kohalikud omavalitsused. Reklaam. Euroopa Parlamendi valimised. Põhiseadus.	22
Kodanikuühiskond	Vabatahtlik tegevus. Kodanikuühiskond. Mittetulundusühendused.	11
Majandus	Tööturg ja palk. Maksud. Noored tööturul.	14
Arvamyslugu	Nii hoiame ja säästame oma keskkonda. Põhiseaduslikud õigused ja vabadused on minu karjäärivaliku toetajad. Ausast maksumaksmisest võib riik ja riigi elanikud.	10

3. Eksami põhiandmed ja üldstatistika

2017. aasta ühiskonnaõpetuse põhikooli lõpueksami lühianalüüsi aluseks on 1494 valimis olnud tööd.

Tabel 2. Ühiskonnaõpetuse lõpueksami tulemuste üldandmed 2013–2017

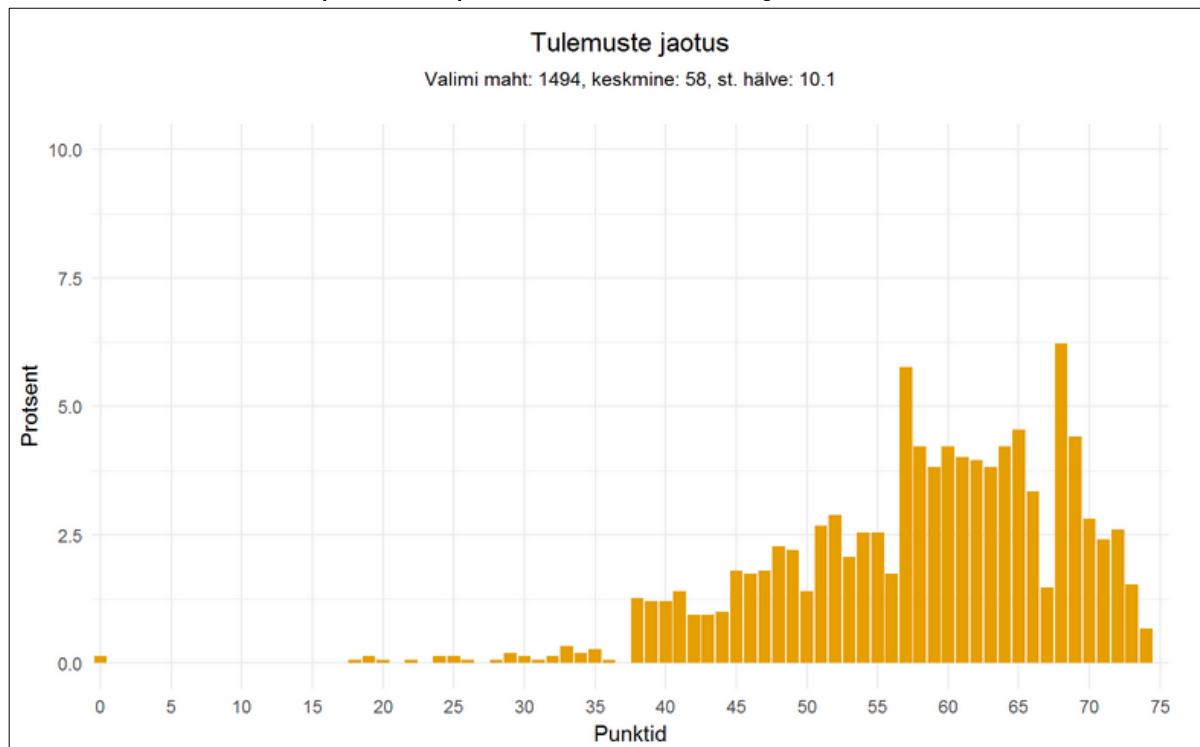
	Valim	Võimalik max	Max	Keskm	Min	Keskm (%)	Mediaan	Edukus (%)	Kvaliteet (%)
2017	1494	75	74	58,0	0	77	60	98	64
2016	1339	75	75	55,8	18	74	57	98	55
2015	1627	75	75	54,9	8	73	57	97	52
2014	1247	75	75	54,3	8	72	55	96	48
2013	1195	75	75	53,6	5	70	53	98	54

Eksami keskmised näitajad olid aastatel 2013–2016 võrdlemisi stabiilsed, 2017. aasta eksamitulemus olid aga paremad kui eelnevatel aastatel. Kõige suurem erinevus oli 2017. aastal eksamitöö sooritamise kvaliteedis, mis oli üheksa protsendipunkti võrra kõrgem kui 2016. aastal. (Tabel 2)

Eksami tulemuste jaotust vaadates ei ilmne kõverast väga suuri väljalööke. Mõningal määral on neid näha hindepüüridel, eriti hinnete „4“ ja „5“ piiril, ent need kontrastid ei ole nii suured kui mõnes teises õppeaines või eelnevatel aastatel.

Aastahindeid ja eksamitöö hindeid võrreldes on näha, et aastahinded on õpilastel mõnevõrra kõrgemad kui eksamihinded, kõige selgemalt on see näha hinde „5” puhul, mida eksamil saavutati oluliselt vähem kui aastat kokkuvõtva hindena. Samuti on erinevused hinde „4” puhul, mille saavutajaid samuti polnud eksamil nii palju kui aastahinde puhul. Hinde „3” puhul oli olukord aga enam-vähem võrdne. (Tabel 3)

Joonis 1. Ühiskonnaõpetuse lõpueksami tulemuste jaotus



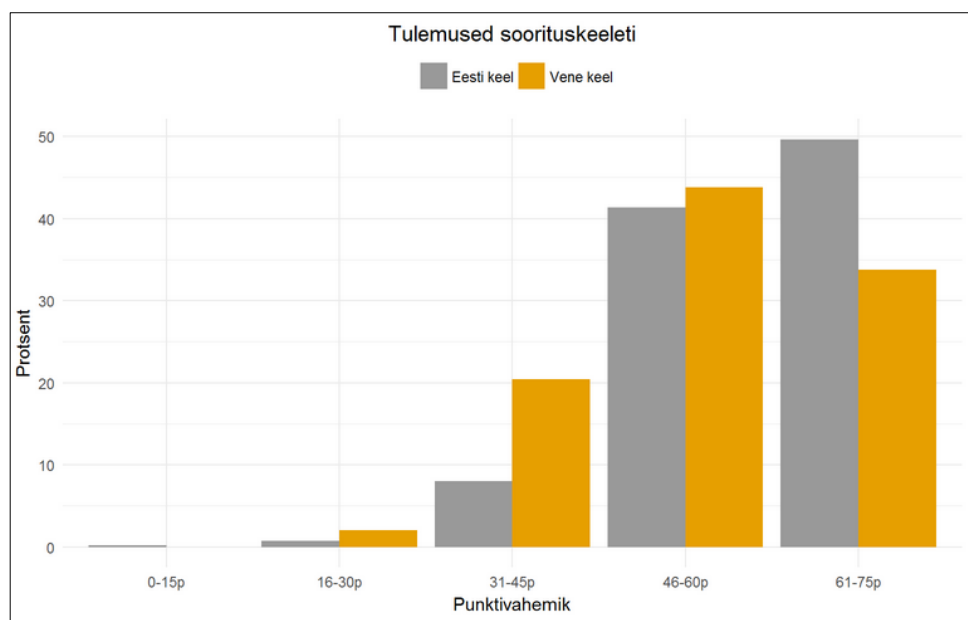
Tabel 3. Aastahinnete (veergude) ning eksamitöö hinnete (ridade) sagedused

Aasta \ Eksam	1	2	3	4	5	Kokku
1	2	0	0	0	0	2
2	1	3	25	2	0	31
3	0	7	300	142	22	471
4	0	0	135	337	199	671
5	0	1	4	69	234	308
Kokku	3	11	464	550	455	1483

Soorituskeelte võrdluses ilmnevad eksami tulemustes olulised erinevused. Eesti keeles töö kirjutanud õpilased kogusid keskmiselt 4,7 punkti rohkem kui vene keeles töö sooritajad. Väga suur erinevus oli ka töö sooritamise kvaliteedi: (tulemus 75% või enam): eesti keeles sooritajate puhul oli see 70%, aga vene keeles sooritajate puhul kõigest 52%. See näitab selgelt, et mõned teemad on vene keeles sooritajatele keerukamad ning seetõttu ei saavutata eesti keeles kirjutajatega võrdseid tulemusi. Samas oli vene keeles madalaim tulemus 18 punkti, ent eesti keeles oli see 0. Maksimumpunktidele ei kirjutatud tööd sel aastal ei eesti ega vene keeles, mõlema puhul jäi parimaks tulemuseks 74. (Tabel 4)

Aastahindeid vaadates on näha, et nii vene kui ka eesti keeles kirjutajatel on eksamihinne pisut madalam kui aastahinne, samas ei ole erinevused väga olulised. (Tabel 5)

Joonis 2. Ühiskonnaõpetuse lõpueksami tulemused soorituskeeleti



Tabel 4. Eksamitulemused ning edukuse ja kvaliteedi näitajad soorituskeeleti

	N	N (%)	Keskm	Keskm %	Min	Mediaan	Max	St. hälve	Edukus %	Kvaliteet %
Eesti keel	1156	77	59,1	79	0	60	74	9,6	98	70
Vene keel	338	23	54,4	73	18	57	74	11,0	96	52
Kokku	1494	100	58,0	77	0	60	74	10,1	98	66

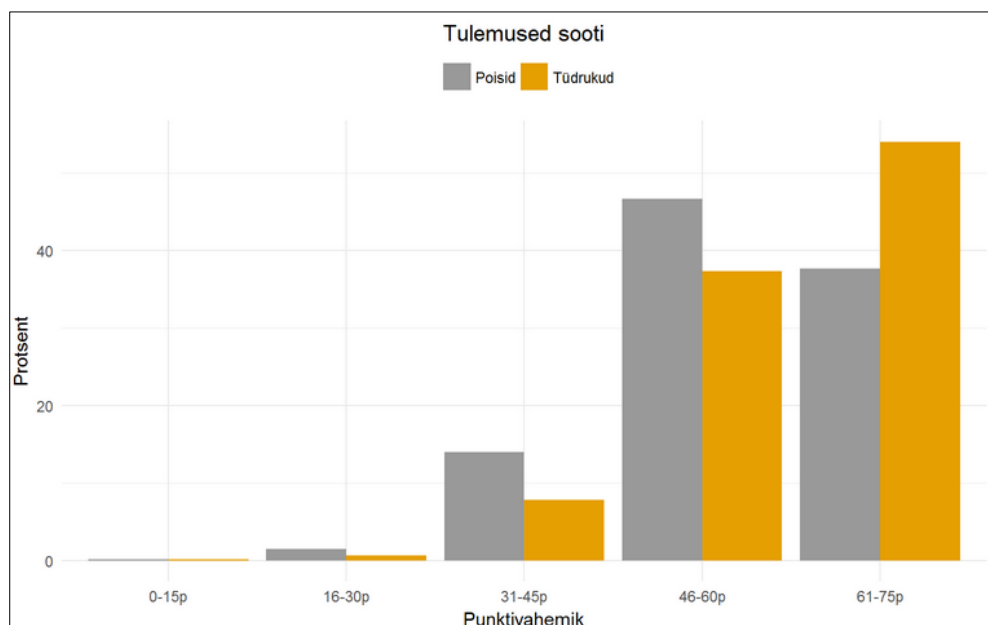
Tabel 5. Aastahinnete võrdlus soorituskeeleti

	Arv	Aastahinnete keskmine	Töö keskmine
Eesti keel	1156	4,0	3,9
Vene keel	338	3,7	3,6
Kokku	1494	4,0	3,8

Poiste ja tüdrukute võrdluses saavutasid tüdrukud paremaid tulemusi kui poisid: neiude keskmine punktisumma oli 59,9 punkti, noormeestel aga 56,1 punkti. Töö sooritajate hulgas oli poisse ja tüdrukuid enam-vähem võrdselt. Erinevus on näha ka kvaliteedi näitajates (tulemus 75% või enam): tüdrukutest said hinde „4“ või „5“ 74% töö sooritajatest, poiste puhul oli selleks protsendiks aga vaid 57. Miinimumpunktid ja maksimumpunktid olid nii poistel kui tüdrukutel samad, vastavalt 0 ja 74. (Tabel 6)

Aastahinnete puhul on näha, et tüdrukute aastahinne ja eksamihinne on küll kõrgemad, ent võrreldes poistega on eksamihinne aastahindest proportsionaalselt madalam. Võimalik, et ühiskonnaõpetuse tundides hinnatakse poisse pisut rangemalt kui tüdrukuid või poisid on eksamiks enam õppinud. (Tabel 7)

Joonis 3. Ühiskonnaõpetuse lõpueksami tulemused sooti



Tabel 6. Eksami tulemused ning edukuse ja kvaliteedi näitajad sooti

	N	N (%)	Keskm	Keskm %	Min	Mediaan	Max	St. hälve	Edukus %	Kvaliteet %
M	728	49	56,1	75	0	57	74	10,4	97	57
N	766	51	59,9	80	0	61	74	9,5	98	74
Kokku	1494	100	58,0	77	0	60	74	10,1	98	66

Tabel 7. Aastahinnete võrdlus sooti

	Arv	Aastahinnete keskmine	Töö keskmine
M	728	3,8	3,7
N	766	4,2	4,0
Kokku	1494	4,0	3,8

4. Eksami tulemused eksamiosade ja ülesannete lõikes

Arvamusloo teemadest kujunes sel aastal populaarseimaks esimene teema „Nii hoiame ja säästame oma keskkonda“, millel kirjutas umbes 2/3 eksaminandidest. Teema populaarsus oli oodatav, sest tegu on valdkonnaga, millega igaüks on kokku puutunud ning millega seoses on võimalik kirjutada ka väga paljudest erinevatest asjadest alates prügi sorteerimisest kuni vabatahtliku tegevuseni arengumaades. Kõige vähem kirjutati teemal „Ausast maksumaksmisest võidab riik ja riigi elanikud“. Populaarsuselt keskmiseks osutus teine teema, „Põhiseaduslikud õigused ja vabadused on minu karjäärivaliku toetajad“, mille eest koguti keskmiselt kõige rohkem punkte. Teise ja kolmanda teema vähene populaarsus on samuti oodatavad, sest teemad on võrdlemisi keerulised ning nõuavad päris hästi Eesti seaduste ja olude tundmist. Selle kohta on isegi üllatav, et nii paljud õpilased otsustasid endale väljakutse esitada ning keerukamal teemal arutleda. (Tabel 8)

Üks õpilane jättis arvamusloo kirjutamata ning 43 õpilase puhul ei olnud tööl märgitud, mis teemal ta kirjutas.

Tabel 9. Arvamusloo tulemused teemade lõikes

	N	N (%)	Keskm	Keskm %	Min	Mediaan	Max	St. hälve
1	1010	68	7,4	74	0	8	10	2,3
2	279	19	6,7	67	0	7	10	2,5
3	161	11	7,4	74	0	8	10	2,5
4	1	0	7,0	70	7	7	7	-
-	43	3	4,5	45	0	5	10	4
Kokku	1494	100	7,2	72	0	8	10	2,5

Eksamiülesannete osadest mõistsid õpilased kõige paremini esimest, milleks oli „Ühiskond ja sotsiaalsed suhted“ – selle osa ülesannete eest koguti keskmiselt 83%. Kõige madalam tulemus saavutati osa eest „Majandus“, milleks oli 75%. Ülejäänud kahe osa ülesanded lahendati õigesti keskmiselt 77% ulatuses. Kui võtta arvesse ka arvamusloo tulemusi, siis kõige vähem punkte kogutigi selle eest. (Tabel 9)

Tabel 9. Eksamitöö tulemused teemade kaupa

	Min	Keskm	Keskm %	Max	St. hälve	M	N	E	V	Eesti M %	Eesti N %	Vene M %	Vene N %
Ühiskond ja sotsiaalsed suhted	0	15,0	83	18	2,8	81	85	84	79	82	86	78	80
Demokraatia ja valitsemine	0	16,9	77	22	3,4	74	80	79	71	76	81	70	73
Kodanikuühiskond	0	8,4	77	11	2,2	73	81	79	69	75	82	68	72
Majandus	0	10,5	75	14	1,9	74	76	75	74	75	76	74	75
Arvamuslugu	0	7,2	72	10	2,5	67	76	74	66	69	78	63	71

Üksikülesannete lõikes on näha, et ükski ülesanne eksamitööd ei olnud ei väga lihtne ega ka väga keerukas. Kuigi ühe ülesande keskmine lahendus oli kõigest 44%, siis sellest järgmise oma oli juba 64%. Kõrgeim sooritusprotsent oli 88. Täpsemalt aga on madala ja kõrge keskmise lahendusprotsendiga ülesannetest kirjutatud siinse analüüsi järgmises peatükis. (Tabel 10)

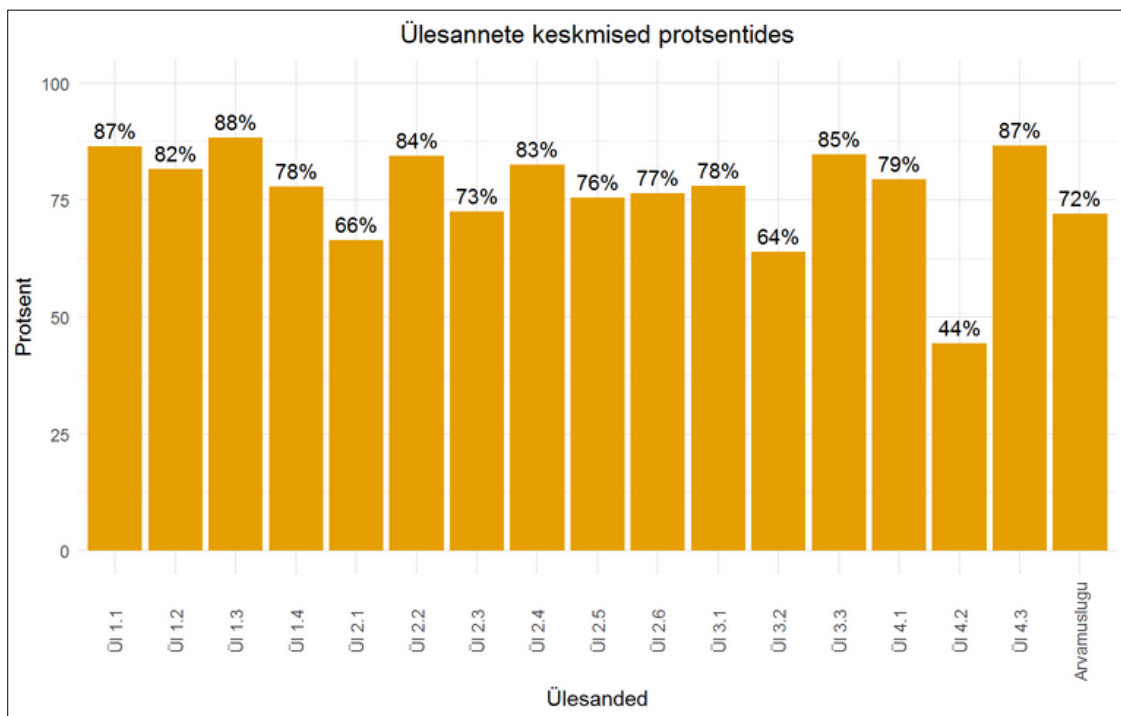
Madalaim keskmine lahendusprotsent jääb küll majanduse osasse, ent samas jääb sinna osasse ka üks eksamitöö kõrgemaid keskmisi lahendatusi (87%). Seega ei saa öelda, et see osa oleks õpilastele väga keerukas olnud, vaid pigem tõmbas osa keskmise alla üks erakordselt madala lahendatusega ülesanne. Lahendusprotsente 64% ja 66% esines samuti kahes teises eksami osas ning ka kõrgeim lahendusprotsent oli kõikide osade puhul. Üldjoontes võib selle põhjal järeldada, et õpilased on kõik teemad omandanud enam-vähem võrdselt.

Mõne ülesande puhul on võimalik näha suuri erinevuse eesti ja vene keeles sooritajate ning poiste ja tüdrukute lõikes. Näiteks II osa ülesande 6 puhul on eesti keeles kirjutajate keskmine tulemus 80%, vene keeles kirjutajatel aga vaid 66%. Poiste ja tüdrukute puhul oli suurim erinevus 13 protsendipunkti, mis on näha III osa ülesande 2 puhul: tüdrukute tulemus on 70%, poistel 57%. Kui poiste ja tüdrukute võrdluses ei ole rohkem väga suuri erinevusi näha, siis vene ja eesti keeles sooritajaid võrreldes on lahknevused suuremad. (Tabel 10)

Tabel 10. Ülesannete lahendus ja sooritusprotsent sooti ja soorituskeeleti

	Min	Keskm	Max	Keskm %	Eesti	Vene	M	N	Eesti M	Eesti N	Vene M	Vene N
ÜI 1.1	0	3,5	4	87	87	84	86	87	87	88	83	85
ÜI 1.2	0	4,1	5	82	82	79	79	84	79	85	77	81
ÜI 1.3	0	3,5	4	88	89	87	88	88	88	89	88	85
ÜI 1.4	0	3,9	5	78	80	69	73	82	76	84	67	72
ÜI 2.1	0	1,3	2	66	68	60	64	69	65	70	59	61
ÜI 2.2	0	2,5	3	84	86	79	81	88	82	89	79	80
ÜI 2.3	0	2,2	3	73	74	68	69	76	71	77	65	73
ÜI 2.4	0	3,3	4	83	84	77	81	84	82	85	78	76
ÜI 2.5	0	3,8	5	76	77	72	76	76	77	76	72	73
ÜI 2.6	0	3,8	5	77	80	66	72	81	75	83	64	70
ÜI 3.1	0	3,1	4	78	80	70	74	82	76	84	68	73
ÜI 3.2	0	1,9	3	64	67	54	57	70	60	72	51	58
ÜI 3.3	0	3,4	4	85	86	81	83	87	84	87	80	82
ÜI 4.1	0	4,0	5	79	79	80	79	80	79	80	80	80
ÜI 4.2	0	1,3	3	44	42	54	45	44	41	42	54	54
ÜI 4.3	0	5,2	6	87	89	80	85	88	88	89	79	81
Arvamus	0	7,2	10	72	74	66	67	76	69	78	63	71

Joonis 5. Ülesannete keskmised protsentsides



5. Madala ja kõrge keskmise lahendatusega ülesanded

Kõige madalama keskmise lahendatusega ülesanne oli majanduse osa ülesanne 2 (Joonis 6), milles pidi vastusevariantide hulgast valima sobiva vastuse. Küsimused puudutasid Eesti maksusüsteemi ning täpsemalt seda, millised on riiklikud ja millised kohalikud maksud. Tegu oli faktiteadmistega ning seetõttu paljud õpilased seda ülesannet ka õigesti ei lahendanud. Madal tulemus saavutati ka vabaühendusi puudutava ülesande eest (Joonis 7), kus enamasti ei osatud selgitada vabaühenduse mõistet ning samuti oli raskusi kodanikuosaluse ja õpilasomavalitsuse seoste tõendamisega. Keerukas oli ka ülesanne noorte poliitiliste õiguste kohta, kus enamasti ei teatud õiguskantsleri institutsiooni funktsiooni. Samas oleks selle kohta olnud võimalik teavet saada ka põhiseadusest, ent kuna ülesande juurde ei olnud seda märgitud, siis ei osanud õpilased ka sealt abi otsida.

Kõige paremini oli lahendatud rahvastikupüramiidi ülesanne (Joonis 9), mille keskmine lahendus oli 88%. Samuti olid kõrge keskmise lahendusprotsendiga mitmed teised ülesanded, kus pidi teksti või joonise põhjal küsimustele vastama. See ilmestab hästi, et kuigi õpilaste faktiteadmised ei ole tihti tugevad, suudavad nad tekstist või jooniselt infot leida.

Joonis 6 – keskmine lahendatus 44%

2. Riiklikud ja kohalikud maksud. (3 p) (iga õige vastus 1 p)

Vali õige vastusevariant ja märgi selle ette pluss (+).

1) kohalike maksude kehtestamise otsustab

☐

riigikogu

☐

linna- või vallavolikogu

☐

vabariigi valitsus

☐

linna- või vallavalitsus

2) kohalik maks on

☐

raskeveokimaks

☐

maamaks

☐

parkimistasu

☐

hasartmängumaks

3) riiklikest maksudest ei ole tarbimismaks, vaid on otsene maks

☐

käibemaks

☐

tulumaks

☐

aktsiis

☐

tollimaks

Joonis 7 – keskmine lahendatus 64%

2. Kodanikuühiskond. (3 p)

2.1. Seleta mõisted. 2 p

1) vabaühendus e mittetulundusühing – _____

2) kodanikualgatus – _____

2.2. Tõenda, et osalemine õpilasomavalitsuse töös on näide kodanikuosalusest. 1 p

Joonis 8 – keskmine lahendatus 66%

1. Noored ja poliitilised õigused. (2 p)

Vasta küsimustele teksti ja oma teadmiste põhjal.

Õiguskantsleri asetäitja-nõuniku Nele Parresti tervituskõne noorteparlamendi istungil Riigikogus 5. detsembril 2014.

„Teie arvamus on oluline juba täna. Teie lapse- ja noorpõlve ei tunne keegi teist paremini ja ei saa selle üle otsustada ilma teieta. Olete parimad eksperdid ses osas, mis teile rõõmu või muret valmistab. Jagage julgelt oma kogemusi! Teie vaatenurk probleemidele võib küll erineda vanemate inimeste omast, aga seda väärtuslikum ta on. ...“

Allikas: <http://oiguskantsler.ee/et/ nele-parrest-kone-noorteparlamendi-istungil-riigikogus>

1.1. Mis ülesannet täidab põhiseaduslik institutsioon, kus töötab Nele Parrest? Nimeta peamine ülesanne. 1 p

1.2. Kas sinu arvates alla 18-aastased noored peaksid osalema poliitikas? Märgi sobiv variant plussiga (+) ja põhjenda oma arvamust näite abil. 1 p

Jah ☐

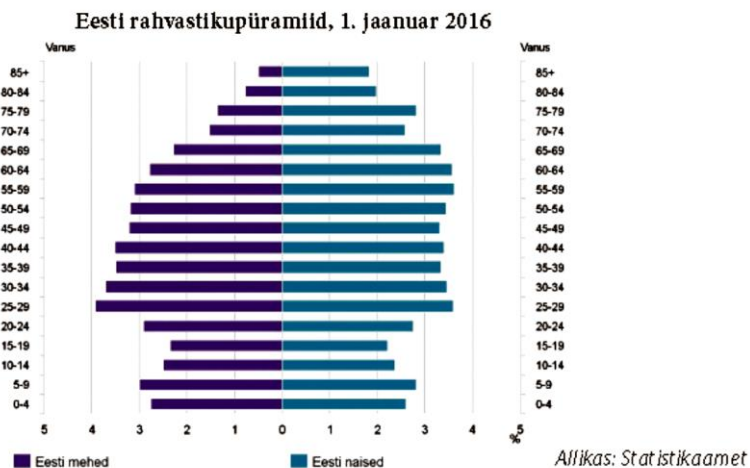
Ei ☐

Põhjendus: _____

Joonis 9 – keskmine lahendatus 88%

3. Eesti rahvastikupüramiid. (4 p)

Vasta küsimustele rahvastikupüramiidis esitatud andmete ja oma teadmiste põhjal.



3.1. Mis andmeid kajastab rahvastikupüramiid? Nimeta üks. 1 p

3.2. Mis vanuserühmas on mehi kõige rohkem? 1 p

3.3. Mis vanuserühmas on naisi kõige vähem? 1 p

3.4. Nimeta üks Eesti ühiskonna tulevikuprobleem, lähtudes rahvastikupüramiidi andmetest. 1 p

6. Ettepanekud õpetajale, millele õppeprotsessis tähelepanu pöörata

Eksam õnnestus õpilastel kokkuvõtvalt hästi ning õpetajad võivad seega rahul olla. Küll aga tasub enne ühiskonnaõpetuse eksamit õpilastele rõhutada, et ka selles eksamis on tarvis mõningaid faktiteadmisi, eriti majanduse ning ka mitmete mõistete osas, ilma milleta on eksami edukas läbimine keeruline.

Kindlasti võiks arendada ka õpilaste arutlemisoskust nii kodustes töödes kui ka tunnis kontrolltööd kirjutades. Eksamitöodes ilmneb selgelt, et tihti on õpilastel puudus kirjalikust eneseväljendusoskusest ning seetõttu jäävad ka nii mõnedki punktid saamata. Pikemate tekstide kirjutamise kaudu on võimalik aga selle probleemiga tegeleda ning tulevikus paremaid tulemusi saavutada.

Samuti peaks ka tundides õpetama põhiseaduse kasutamist ning andma õpilastele ülevaate sellest, millist informatsiooni sealt leida võib. Ühiskonnaõpetuse eksami ülesannetes on siin-seal võimalik põhiseadusest vastuseid leida ka seal, kus see töökäsus otseselt öeldud ei ole. Selle teadmine ning põhiseaduse kasutamisoskus aitaksid samuti õpilastel eksamit veelgi paremini sooritada.